

Conclusions. Studies of the content and features of the lexical competence development show that the latter is the ability of a person to use his or her own vocabulary based on lexical knowledge, as well as to recall a reference word for each specific speech task and to successfully use particular expressions, professional terminology in the corresponding situations. One of the main lexical competence components are lexical skills. The introduction of information technologies in the process of foreign language teaching and learning is a difficult task. However, it has a number of advantages, the effective implementation of which is possible only if they are used in the educational process in accordance with guidelines and requirements.

REFERENCES

1. Bankevich L. V. Testirovaniye leksiki inostrannogo yazyka. Moskva: Vysshaya. shkola, 1991. 111 p.
2. Kostikova I. I. Formuvannya kul'tury vykorystannya informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnologii studentam. Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu. № 53. 2010. 41 p.
3. Bihych O. B., Borysko N. F., Borets'ka H. E. Metodyka formuvannya mizhkul'turnoyi inshomovnoyi komunikativnoyi kompetentsiyi: kurs lektsiy: navch.-metod. posibnyk dlya stud. movnykh spets. osv.kvalif. rivnya "mahistr": Lenvit, 2011. 344 p.
4. Kol. avtoriv pid kerivn. S.U. Nikolayevoyi. Metodyka vykladannya inozemnykh mov u serednikh navchal'nykh zakladakh: pidruchnyk. 2-e vyd., vypr. i pererob : Lenvit, 2002. 328 p.
5. Podoprigorova L. A. Ispol'zovaniye Interneta v obuchenii inostrannym yazykam. Inostrannyye yazyki v shkole. 2003. № 5. P. 25–31.
6. Rudenko-Morhun O. I. Komp'yuterni tekhnolohiyi yak nova forma navchannya. Inozemni movy v shkoli. 2001. № 2. 12 p.
7. Osadchyy V. V., Symonenko S. V. Inozemna mova yak zasib formuvannya komunikativnoyi kompetentnosti maybutnikh inzheneriv-prohramistiv. Informatsiyi tekhnolohiyi i zasoby navchannya. 2017. Vyp. 2. P. 38–48.
8. Leont'yev A. A. Obshchaya metodika obucheniya inostrannym yazykam: khrestomatiya : Rus. yaz. 1991. 360 p.
9. Zubov A. V., Zubova I. I. Informatsionnyye tekhnologii v lingvistike. Akademiya. 2004. 208 p.

Хемій Андріана

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент М'яковський М. Є.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті здійснено аналіз індивідуалізації проблемних ситуацій в навчальному процесі вивчення німецької мови на факультеті іноземних мов. Виокремлено використання проблемних ситуацій на матеріалах вивчення іноземної мови в умовах індивідуалізованого навчання з точки зору трьох аспектів: когнітивно-раціонального, емоційно-експресивного, орієнтованого на практичні дії.

The article analyzes the individualization of problem situations in the educational process of learning German at the Faculty of Foreign Languages. The use of problem situations on the materials of learning a foreign language in terms of individualized learning in terms of three aspects: cognitive-rational, emotionally-expressive, action-oriented.

Ключові слова: *проблемні ситуації, навчальний процес, вивчення німецької мови, індивідуалізація навчання*

Постановка проблеми. Ідеї розвитку особистості завжди були актуальними у суспільстві. Рівень розвитку суспільства, а також його сучасна концепція розвитку особистості висуває на передній план розробку досконалішого змісту, методів та форм процесу навчання, які могли б сприяти розвитку творчого потенціалу, пізнавальної та комунікативної активності особистості, її соціальному та особистісному самовизначенню.

Як відомо, жодна система, жоден тип навчання не може розглядатися або використовуватися на практиці відокремлено, оскільки інформаційне або репродуктивне навчання сприяє найбільше розвитку образної та логічної пам'яті, програмоване навчання направлене на формування навичок самостійної, логічної переробки інформації, дій самоконтролю та саморегуляції, а проблемне – на розвиток творчої активності.

Останнім часом широке поширення в практиці викладання іноземної мови у ВНЗ отримують окремі елементи розвиваючого і виховного навчання, що ставлять своєю метою розвиток інтуїції, передбачення, фантазії, емоційної сфери та ін., інтегруючи ознаки різних систем, методів і прийомів навчання, що є, на наш погляд, найбільш актуальним, обґрунтованим і таким, що відповідає сучасним вимогам.

Спрямованість педагогічних взаємодій на розвиток вікових та індивідуальних особливостей студента, закономірностей його розумового розвитку, при постійному зверненні до підтримки його внутрішніх сил, сприяють розвитку творчої особистості, що вільно орієнтується в умовах становлення полікультурного суспільства в якості його активного учасника.

У цьому аспекті дієвим засобом розвитку виступає проблемний тип навчання, який передбачає створення всіх необхідних умов для того, щоб навчання не замикалося, не затримувалося на вже сформованому інтелектуальному рівні студента, а викликало ті інтелектуальні властивості, мотиви, думки, почуття і т. д., які ще відсутні, але для їх розвитку є необхідні передумови.

Проблемність орієнтується і спрацьовує тільки в зоні найближчого розвитку, а вона у кожного студента індивідуальна. Тому аналіз індивідуалізації проблемних ситуацій в навчальному процесі вивчення німецької мови на факультеті іноземних мов є актуальним методичним завданням.

Виклад основного матеріалу. В даний час інноваційні процеси в системі освіти спрямовані на індивідуалізацію навчання, розвиток і впровадження нових освітніх технологій. У навчальних закладах все ширше починає застосовуватися проблемне навчання [3, с. 80].

Саме технологія проблемного навчання передбачає послідовне і цілеспрямоване залучення до вирішення навчальних проблем і проблемних пізнавальних завдань, в процесі якого студенти повинні активно засвоювати нові знання, здобувати навички та вміння. Проблемний урок забезпечує потрійний ефект:

- якісніше засвоєння знань,
- потужний розвиток інтелекту,
- розвиток творчих здібностей і виховання активної особистості [5, с. 75]

Перехід до оновленої системи освіти вимагає від сучасного викладача вміння допомогти студентові самому відкрити нове знання, а не давати новий матеріал в готовому вигляді. У зв'язку з цим виникла необхідність використання в навчальному процесі нових освітніх технологій.

Поняття “індивідуалізація навчання” з точки зору педагогіки, психології та методики навчання має безліч різних трактувань і інтерпретацій, що враховують знання сильних і слабких сторін особистості, створення умов для всебічного її розвитку та подолання тих слабких сторін, які заважають успішному навчанню, і розуміється нами як організація навчального процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпу роботи враховує індивідуальні особливості студентів, рівень розвитку їх здібностей в умовах особистісно-орієнтованого навчання.

При навчанні іноземної мови принцип індивідуалізації вважається одним з провідних, разом з тим форми і прийоми здійснення індивідуалізації, а також взаємозв'язок теорії і практики в здійсненні даної проблеми не знайшли ще достатньо повного втілення. Часто змішуються поняття індивідуалізованого і диференційованого навчання.

Використання проблемних ситуацій на матеріалах вивчення іноземної мови в умовах індивідуалізованого навчання розглядається з точки зору трьох аспектів: когнітивно-раціонального, емоційно-експресивного, орієнтованого на практичні дії.

Спрямованість самостійних дій або дій викладача на перший аспект, когнітивно-раціональний, забезпечує можливість:

- а) засвоювати і переробляти інформацію;
- б) аналізувати, порівнювати, встановлювати зв'язки, розпізнавати структури, робити висновки, ґрунтуючись на отриманій інформації, що забезпечує розвиток здатності до конвергентного мислення;
- в) ідентифікувати проблеми, визначати і розробляти можливі варіанти вирішення проблемної ситуації – розвиток здатності до креативного мислення [2, с. 23].

Другий, емоційно-експресивний аспект, спрямований на:

- а) подолання мовного бар'єру і страху, здатність критикувати і адекватно реагувати на критику;
- б) здатність висловлювати власні почуття, установки, оцінки;
- в) здатність правильно оцінювати почуття, думки, настрої, установки та оціночні судження інших людей;
- г) здатність тримати під контролем спонтанні, ірраціональні реакції в важких ситуаціях, що виражається в здатності самоконтролю.

В результаті звернення до третього аспекту, спрямованого на практичні дії, студенти вчаться:

- а) осмислювати ситуацію в сьогоденні, реально оцінювати можливі ситуації в майбутньому;
- б) проявляти організаційні вміння;
- в) раціонально оцінювати можливі варіанти дій;
- г) не ігнорувати скрутні ситуації, а прагнути їх змінити або вирішити (виховання волі, наполегливості у вирішенні проблемних ситуацій) [1, с. 5].

Виходячи з вищевказаних положень, можна запропонувати етапи вирішення когнітивно-раціональних, емоційно-експресивних, орієнтованих на практичні дії проблемних ситуацій, що здійснюються студентами, які вивчають іноземну мову:

1. Представлення проблеми.

За допомогою попередніх знань студенти висловлюють свої думки щодо проблемної ситуації, обраної ними самостійно або запропонованої викладачем.

Перша фаза даного етапу – планування і використання додаткових джерел: засоби масової інформації, соціальні форми та ін.

Друга фаза – асоціації, які збираються і записуються у вигляді тез індивідуально, в парах або загальним пленумом.

Третя фаза – інтерпретація, дискусія з даної проблеми.

2. Обмеження тематики.

Для подальшої роботи над проблемою студенти визначають підтеми, які варто розглянути детальніше.

Перша фаза – планування.

Друга фаза – інформація про можливості індивідуального вибору.

Третя фаза – вибір тем студентами, який визначається:

– ступенем особистої зацікавленості (дуже цікавить, слабкий інтерес, не цікавить зовсім);

– ступенем суспільного значення (наскільки ця проблема цікавить інших людей: багатьох, більшість, меншість);

– можливістю отримати по темі додаткову інформацію (легко, середньо, важко);

– можливістю реального втілення проблеми (як часто в наших умовах виникають подібні ситуації: часто, середньо, рідко);

– готовністю розробити можливості вирішення проблемної ситуації (в якій мірі я зацікавлений докласти свої зусилля для вирішення проблемної ситуації: завдання мене дуже цікавить, я буду брати участь, тому що беруть участь інші, ситуація мене не цікавить).

3. Диференціювання проблеми, виділення аспектів і визначення порядку їх розгляду [4, с. 6].

На цьому ж етапі відбувається вибір індивідуалізованих проблем (тобто складених з урахуванням особистісних особливостей студентів), який складається з декількох послідовних етапів:

1) наочне уявлення проблем.

На цій фазі практичного заняття студенти отримують індивідуальні завдання представити вибрані аспекти проблеми за допомогою засвоєного дидактичного матеріалу. Результати обговорюються в групі.

2) проблемний аналіз.

На даному етапі студенти отримують додаткові матеріали з вибраними аспектами проблеми. За допомогою постановки питань з'ясовується, чи можна з їх допомогою отримати достовірне підтвердження вирішення проблеми або вони є основою подальшого з'ясування.

3) вирішення проблеми.

Студенти розвивають ідеї, яким чином можна вирішити або загострити дану проблему, за допомогою яких засобів, і намагаються в ідеалі зробити це самостійно.

4) уточнення правильності вже запропонованих рішень проблемної ситуації.

Студенти визначають значимість розв'язуваної ними проблеми.

Таким чином, аналіз вітчизняної та зарубіжної психологічної та педагогічної літератури з даної проблеми, вивчення педагогічного досвіду з використання проблемного навчання у ВНЗ при вивченні німецької мови як основної спеціальності, підхід до навчальної діяльності як до цілісної системи дозволяють по-новому розглянути концепцію індивідуалізації навчальної діяльності з урахуванням особистості студента в цілому, з його інтересами, схильностями, мотивацією, комунікативними здібностями, можливостями й вмінням сприймати проблемні ситуації іноземною мовою, рефлексії і т. д. і дають можливість зробити наступні висновки:

– *по-перше*: індивідуалізація проблемних ситуацій є частиною сучасних ідей особистісно-орієнтованого навчання, при якому студент як носій суб'єктного досвіду не стає суб'єктом навчання, а є ним із самого початку. Необхідність враховувати індивідуальні особливості в процесі навчання очевидна, оскільки студенти з різними показниками відрізняються один від одного, процес їх розвитку відбувається нерівномірно.

– *по-друге*: складність і різноманіття особистісних факторів такі великі, що при складанні моделей навчання і методик особистісного розвитку вони не можуть бути враховані повністю, тому, виходячи зі специфіки навчання іноземної мови у ВНЗ, положень вікової психології про можливості особистісного розвитку студентів, теоретичних ідей проблемного навчання та розвиваючого характеру проблемних ситуацій, в процесі впливу індивідуалізованих проблемних ситуацій, побудованих на основі вивчення мотивів та інтересів студентів, в якості кінцевих критеріїв особистісного розвитку ми виділяємо наступні: розвиток пізнавального інтересу, комунікативності та вербальної креативності (де креативність носить специфічний і більш вузький характер, оскільки побудована на матеріалах вивчення іноземної мови, а не рідної). Опосередковано ми розглядаємо й інші критерії, безпосередньо пов'язані з нашим дослідженням і облік яких здається нам найбільш значущим, а саме: мотиви, схильності, комунікативну компетенцію, здібності (лінгвістичні, до

вирішення проблемних ситуацій та ін.), тип оволодіння іноземними мовами (комунікативно-мовної та когнітивно-лінгвістичної), реактивність особистості (екстравертність / інтровертність), розвиток фантазії, мовної інтуїції та ін.

– *по-третє*: індивідуалізоване використання проблемних ситуацій, складених на матеріалах вивчення іноземної мови, дозволило виділити наступні функції:

- методологічну – визначальні орієнтири педагогічного процесу і процесу навчання;
- розвиваючу, що враховує індивідуальні характеристики кожного студента і ставить своєю кінцевою метою саморозвиток, самовиховання, самоактуалізацію на основі розвитку у студентів мотивації навчання;
- когнітивну, спрямовану на оволодіння новими знаннями;
- рефлексивну, що містить контролюючий компонент саморозвитку, самореалізації та самопізнання студентів на кожному етапі навчання.

Висновки. Індивідуалізований розвиток особистості не передбачає її відокремлення від колективу, а навпаки, сприяє адаптації особистості в колективі, відкриттю свободи вираження власних думок, розвитку комунікативної компетенції, під якою на сьогоднішній день розуміється сукупність досить сформованих структурних компонентів: у сфері комунікативних аспектів іноземної мови, комунікативних і організаторських здібностей, здатності до емпатії, здатності до самоконтролю, культури вербальної та невербальної взаємодії, комунікативної толерантності.

Використання проблемних ситуацій на основі індивідуалізації навчання не передбачає відмови від традиційних дидактичних принципів, а є їх гідним доповненням, що реалізує принцип розвиваючого навчання.

Здійснення методики індивідуалізації проблемних ситуацій, спрямованої на розвиток особистісних якостей студентів, де в якості кінцевого інтегруючого показника виступає вербальна креативність, можлива завдяки органічному синтезу принципу індивідуалізації та розвиваючого навчання через диференціацію навчання за допомогою використання індивідуалізованих проблемних ситуацій різної спрямованості і різного рівня складності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомазова В. Н. Формування навичок мовленнєвої компетенції // Німецька мова в школі. – 2010. – № 3. – С. 5–9.
2. Куліковська Ю. С. Навчаємось граючись // Німецька мова в школі. – 2010. – № 1. – С. 22–26.
3. Фічора Т. С. Вивчаємо із задоволення – вивчаємо із успіхом // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – № 4. – С. 80–89.
4. Флюд Р. О. Активні форми проведення уроків // Англійська мова і література. – 2010. – № 5. – С. 4–7.
- Чубарова Л. А. Проблемные ситуации как развивающее средство при обучении иностранному языку // Вестник ТГПИ им. Д. Менделеева. – Тобольск, 2003. – № 1. – С. 75–85.